

Socialstyrelsen

Indsatsbeskrivelse

Læringsforløb for unge med autisme

Viden til gavn

Publikationen er udgivet af
Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00

E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Indhold udarbejdet af PwC og VIVE for Socialstyrelsen.
Udgivet januar 2023

Layout og tilgængelighed: 4PLUS4

Download eller se rapporten på www.socialstyrelsen.dk
Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

Elektronisk udgivelse (ISBN): 978-87-94371-28-5

Indhold

1. Indledning	4
Vidensgrundlag	5
Målgruppe	6
Formål	7
Forandringsteori	8
Lovgrundlag	10
2. Læringsforløbet	11
Kerneelementer i forløbet	11
Oversigt over læringsforløbet	13
Kompetencebehov	13
Kompetenceudvikling	14
3. Før læringsforløbet	15
Helhedsorienteret tilgang	15
Indledende udredning af behov og ønsker	16
Udarbejdelse af handleplan	17
4. Under læringsforløbet	18
Individuel støtte	18
Systematisk opfølgning på mål og handleplan	19
Rekruttering og match til grupper	19
Gruppenforløb	19
Gruppenforløb for forældre	21
5. Efter læringsforløbet	24
Afslutning af forløb	24
6. Implementering	25
Hvordan skal læringsforløbet forankres?	26
Hvem skal varetage læringsforløbene, og hvordan skal de klædes på?	26
Hvordan rekrutteres de unge til læringsforløbet?	27
Hvor skal læringsforløbet foregå?	28
Hvilke redskaber skal bruges i læringsforløbene?	28
Hvordan sikres en helhedsorienteret tilgang?	29

1. Indledning

Næsten 2 pct. af de unge i alderen 16-30 år er i deres levetid blevet diagnosticeret med en autismespektrumforstyrrelse (autisme)¹. Andelen med autisme er voksende i befolkningen, og særligt i forhold til børn og unge ses en stor stigning i andelen, der diagnosticeres med autisme.

Unge med autisme kan være begrænsede i deres muligheder for en selvstændig livsudfoldelse med deltagelse i samfundets fællesskaber. De kan have udfordringer i forhold til mestring af sociale færdigheder og deres praktiske mestring af hverdagen. De unge kan derfor have behov for støtte til at indgå i sociale fællesskaber og til at kunne klare de praktiske gøremål, som er forbundet med en selvstændig voksentilværelse. Det er individuelt, hvad et selvstændigt voksenliv indebærer, da dette afhænger af den enkeltes funktionsniveau, mål og drømme. Det kan fx handle om at deltage i et socialt fællesskab, som skaber mening i hverdagen eller at flytte hjemmefra.

Unge med autisme har også et langt højere skolefravær, end øvrige unge. De gennemfører i langt mindre grad, end øvrige unge, folkeskolens afgangseksamen, ligesom de ofte ikke får en ungdomsuddannelse og ender i passiv forsørgelse uden for arbejdsmarkedet². De unges muligheder for at opnå en selvstændig voksentilværelse med sociale fællesskaber, bolig og evt. uddannelse eller beskæftigelse kræver derfor en særlig indsats, der styrker de unges sociale færdigheder og mestring af hverdagslivet³.

Kommunerne oplever store udfordringer med at finde relevante tilbud og oplever et stigende antal i målgruppen af unge med autisme, som har problemer med at mestre deres liv og har det særligt svært i overgangen til voksenlivet⁴.

På baggrund af et omfattende vidensgrundlag, som præsenteres nærmere nedenfor, har Socialstyrelsen, sammen med PwC og seks kommuner, udviklet et samlet læringsforløb til unge med autisme, herunder et gruppeforløb og individuel støtte til de unge samt et gruppeforløb til forældre.

Evalueringen af læringsforløbet, der er gennemført af VIVE, viser, at indsatsen er motiverende og hjælpsom for de unge og har et godt potentiale til at igangsætte en positiv udviklingsproces. De unge oplever at få styrket deres sociale kompetencer, færdigheder og deres tro på at kunne noget i sociale sammenhænge. Når de unge selv udpeger det positive udbytte, handler det ofte om, at de har mødt andre i samme situation som dem selv.

Gruppeforløbet har vist sig at være en egnet og sikker bane for de unge, hvor de kan øve sig socialt. De unge føler sig trygge, forstået og respekteret, og nogle unge danner et varigt netværk.

---

1 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Målgruppekortlægning*

2 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Målgruppekortlægning*

3 Metodecentret, 2019, *Hvordan sikres den bedste overgang til voksenlivet for personer med autisme – en litteraturgennemgang.*

4 VIVE, 2019, *Kommunernes perspektiver på centrale udfordringer på børne- og ungeområdet.*

Læringsforløbet vurderes overordnet set af kommunerne som et positivt og velkomment bidrag til indsatsen for målgruppen af unge.

Denne **indsatsbeskrivelse** beskriver læringsforløbets formål, vidensgrundlag, målgruppe og kerneelementer. Til indsatsbeskrivelsen hører også en **Guide til gruppeforløb for unge med autisme**, som beskriver det konkrete indhold i gruppeforløbet nærmere samt et bilag med de **redskaber og materialer**, der hører til gruppeforløbet. Der indgår også oplæg, der anvendes til formidlingen af de enkelte moduler i forløbet. Endelig omfatter læringsforløbet også en guide til gruppeforløbet til forældre.

Indsatsbeskrivelse

Guide til gruppeforløb

Bilag med materialer

Vidensgrundlag

Som grundlag for udviklingen af indsatsen er der i projektets indledende fase gennemført en kortlægning af kommunernes eksisterende praksis, eksisterende litteratur på området samt målgruppens karakteristika. Formålet var at belyse behovet for indsatser for unge med autisme og identificere indsatser, som evt. kan videreudvikles og modnes i en dansk praksis.

Målgruppekortlægning: Kortlægningen af målgruppen er baseret på registerdata og viser bl.a., at de unge typisk får diagnosen, inden de fylder 18 år, at mange har udfordringer med at få en folkeskoleeksamen og en efterfølgende ungdomsuddannelse, samt at mange ender på passiv forsørgelse. Link til målgruppekortlægningen: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/unge-med-autisme-og-overgangen-til-et-selvstaendigt-liv-2013-malgruppekortlaegning>

Praksiskortlægning: Praksiskortlægningen skaber overblik over, hvilke indsatser kommunerne anvender til målgruppen af unge med autisme, samt kommunernes vurdering af disse indsatser vidensgrundlag og virkning for borgerne. 89 kommuner har i den forbindelse besvaret en survey, og der er gennemført supplerende interview med 15 kommuner. Link til kortlægning af praksis: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/unge-med-autisme-og-overgangen-til-et-selvstaendigt-liv-2013-kortlaegning-af-praksis>

Kortlægningen viser, at kommunerne på tværs af serviceområder oplever, at der kommer flere i målgruppen af unge med autisme. De færreste kommuner har etableret indsatser, forløb eller metoder, der er særligt målrettede unge med autisme, og kommunerne savner indsatser til målgruppen.

Kommunerne peger på en række elementer, som de finder i særlig grad kan understøtte de unges udvikling i retning af et selvstændigt voksenliv. Disse omfatter bl.a. en helhedsorienteret indsats til målgruppen, fokus på ønsker og motivation, tæt samarbejde med virksomheder og fastholdelse i uddannelse og job samt livsmestring med fokus på fx struktur og sociale normer⁵.

Litteraturkortlægning: Der er i dag begrænset evidens på området, men litteraturkortlægningen har identificeret flere tiltag, som kan inspirere udviklingen af indsatser til målgruppen. På trods af at de ikke er baseret på et meget solidt grundlag, har forskningen således bidraget med inspiration til opbygning af indsatsen, temaer, struktur og tilgange. Link til litteraturkortlægningen: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/unge-med-autisme-og-overgangen-til-et-selvstaendigt-liv-2013-litteraturkortlaegning>

De tre kortlægninger skaber samlet set grundlag for udviklingen af nærværende indsats.

Herunder peger kommunerne i praksiskortlægningen på en række elementer, som de finder i særlig grad kan understøtte de unges udvikling i retning af et selvstændigt voksenliv. Disse omfatter bl.a. en helhedsorienteret indsats til målgruppen, fokus på ønsker, motivation og livsmestring, herunder struktur og sociale normer, samt tæt samarbejde med jobcenteret.

Indsatsen baserer sig derfor på en grundlæggende tilgang om borgerinddragelse og recovery, hvor udgangspunktet er, at forandring for de unge er mulig. Ved at tage udgangspunkt i de unges ønsker, behov og motivation understøttes de unges ejerskab af forløbet. Forskning og praksis peger på, at en ressourcefokuseret tilgang, hvor personer i den unges netværk inddrages, og der sættes fokus på at styrke den unges sociale og kommunikative færdigheder, er centralt for at opnå resultater med indsatsen⁶.

Kortlægningen af målgruppen viser også, at det giver mening at sætte tidligt ind i forhold til de unge – mens de stadig bor hos deres forældre, i overgangen til egen bolig eller tidligt efter udflytning til egen bolig. Herudover peger både forskningen og dialogen med kommunerne på vigtigheden af at have forældrene, eller andre i de unges netværk, med i indsatsen samt relevansen af en indsats for den unge med både et individuelt forløb og gruppeelementer, som kan styrke kompetencer og selvstændighed, skabe netværk og rollemodeller.

Målgruppe

Målgruppen for indsatsen (der her er tilrettelagt som et læringsforløb) er unge voksne med autisme i alderen 16-30 år (herfra benævnt "unge") med normalbegavelse samt unge med en begavelse, der ligger lidt under normalområdet, som bor hos deres forældre eller i egen bolig. De unge har behov for bostøtte med fokus på sociale og mestringsrettede indsatser, der understøtter et selvstændigt voksenliv. Det kunne fx være støtte

---

5 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Kortlægning af praksis*

6 PwC og VIVE, 2019, *Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – Kortlægning af praksis*

til deltagelse i samfundslivet og støtte til kommunikation og til at skabe relationer samt støtte til strukturering og planlægning af hverdagen, håndtering af økonomi osv. De unge kan bo hos deres forældre, i bofællesskaber, hvor de er på vej til at flytte ud i egen bolig eller i egen bolig, ligesom de kan være i uddannelse, i beskæftigelse eller ingen af delene.

Det er individuelt, hvad et selvstændigt voksenliv indebærer, da dette afhænger af den enkeltes funktionsniveau, mål og drømme. For nogle kan det handle om at kunne bo eller blive boende i egen bolig, hvor det for andre kan handle om at blive en del af et socialt fællesskab, fx i en frivillig forening.

Formål

Formålet med læringsforløbet er at sikre, at den unge ikke ender i et "vakuum" med begrænset tilknytning til samfundets fællesskaber i forhold til bl.a. uddannelse, beskæftigelse og civilsamfund samt at understøtte en god overgang til voksentilværelsen ved at give den unge indsigt, kompetencer og færdigheder til at mestre et selvstændigt voksenliv.

Målene for læringsforløbet er derfor, at:

- Udvikle de unges livsmestring og selvindsigt
- De unge i højere grad mestrer sociale færdigheder, så de får et bedre grundlag for at indgå i samfundets fællesskaber såsom fritidsliv, uddannelse og job
- Understøtte de unges uddannelses- og jobmuligheder
- Den unge kan varetage opgaver forbundet med at bo i egen bolig
- Skabe et netværk for den unge og rollemodeller blandt andre unge.

Forældreforløb

Som en del af indsatsen for unge med autisme er der udviklet et gruppeforløb for forældre til unge med autisme. Forældrene er de personer i den unges liv, der kender den unge bedst, og de kan derfor ofte bidrage til at understøtte den unges udvikling. Gruppeforløbet skal således klæde forældrene på til at understøtte den unges udvikling, og gruppeforløbet er derfor et understøttende element i indsatsen for de unge.

Formålet med forældreforløbet er at:

- Klæde forældrene på i forhold til overgangen til voksenlivet for deres børn og skabe netværk på tværs af forældre.

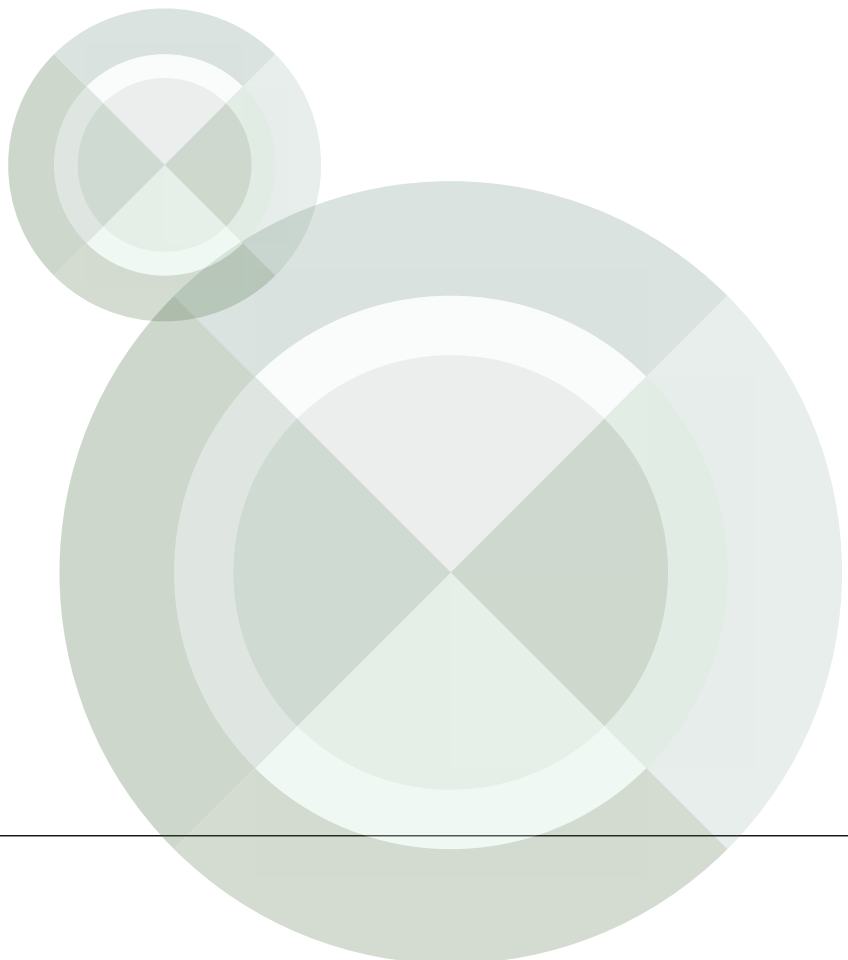
Forældreforløbet er ikke et obligatorisk element i læringsforløbet, men det kan gennemføres, hvis det er relevant for de unge. Erfaringerne fra anvendelsen af forløbet viser, at forældrene generelt oplever, at de får meget ud af at deltage – de får både ny viden og netværk og kan samtidig støtte op om de unges deltagelse og udbytte. Forældreforløbet gennemføres parallelt med ungeforløbet, så forældrene kan bidrage til at understøtte i de unge i forløbet.

Forandringsteori

Figuren på næste side illustrerer læringsforløbets forandringsteori (kerneelementerne i indsatsen beskrives nærmere i kapitel 2).

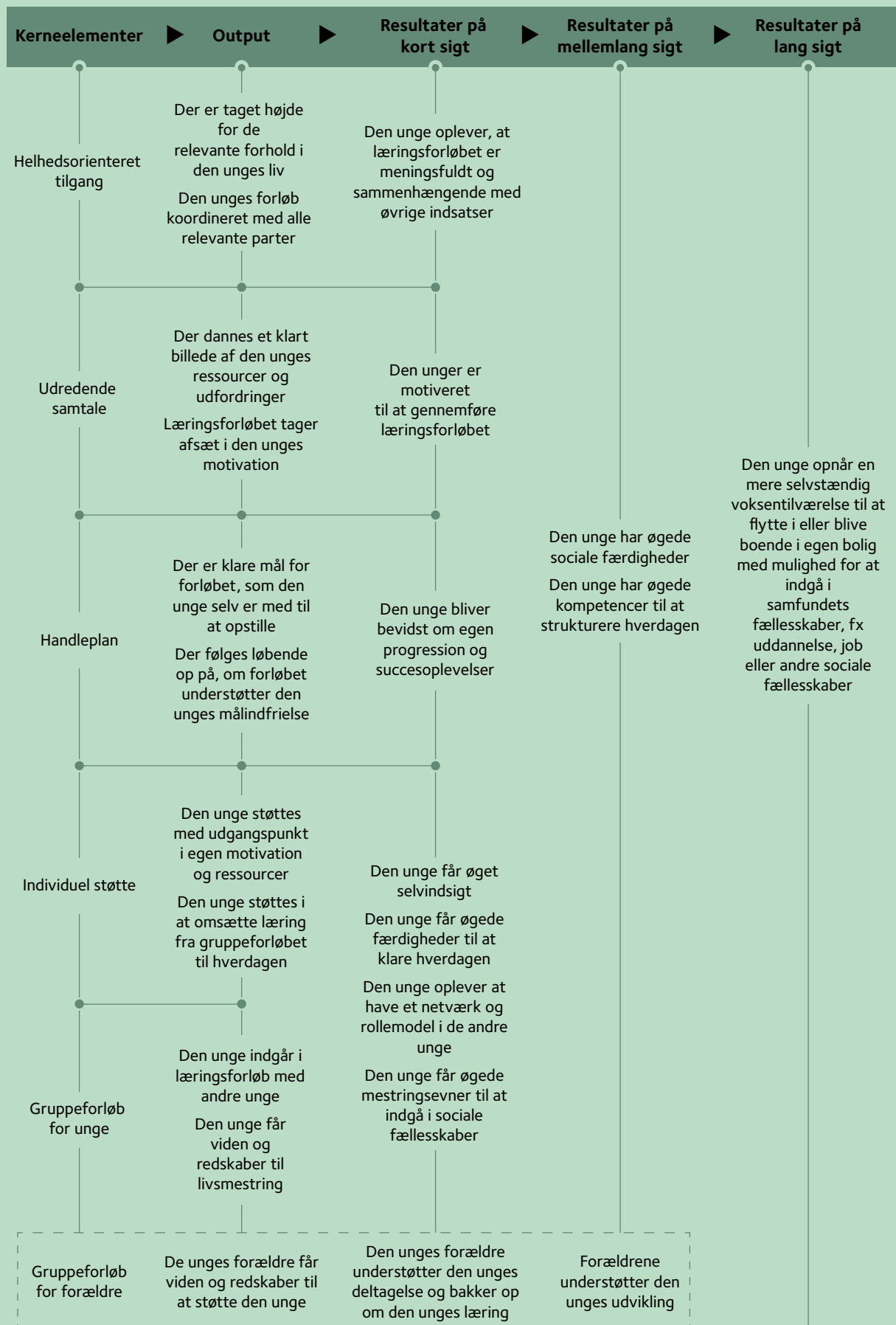
Resultaterne på kort sigt skabes undervejs i læringsforløbet. Via en grundlæggende helhedsorienteret tilgang, en udredende samtale om den unges ressourcer og udfordringer samt klare målsætninger og en handleplan for forløbet, som den unge er med til at formulere, skabes ejerskab for læringsforløbet hos den unge. Læringsforløbet består af individuel støtte og et gruppeforløb, som understøtter, at den unge, undervejs i læringsforløbet, opnår øget selvindsigt og øgede færdigheder til at mestre hverdagen. Den unge oplever at have et netværk og rollemodeller i de andre unge og at få afklaret sine ønsker og muligheder i forhold til at indgå i sociale fællesskaber.

På mellemlangt sigt, dvs. ved læringsforløbets afslutning, har den unge opnået øgede sociale færdigheder og øgede kompetencer til at strukturere hverdagen. Læringsforløbet skal på langt sigt føre til, at den unge opnår en mere selvstændig voksertilværelse i egen bolig med mulighed for at indgå i samfundets fællesskaber. Samlet set baserer forandringsteorien for læringsforløbet sig på en recoveryorienteret tilgang og på, at den unge opnår øget *empowerment* i læringsforløbet.

Læringsforløbets forandringsteori – Unge med autisme

Lovgrundlag

Læringsforløbet kan iværksættes efter forskellige paragraffer i serviceloven afhængigt af, om den unge er fyldt 18 år, og evt. også efter beskæftigelseslovgivningen afhængigt af den unges situation.

For unge under 18 år kan læringsforløbet bl.a. bevilges, jf. følgende paragraffer i serviceloven:

§ 11, stk. 3, forebyggende indsats til barnet, den unge eller familien

§ 11, stk. 7, støtte til børn og unge med funktionsnedsættelser samt deres familier

For unge over 18 år kan læringsforløbet bevilges, jf. følgende paragraffer i serviceloven:

§ 82 a: Tilbud om gruppebaseret hjælp og støtte

§ 82 b: Tilbud om individuel tidsbegrænset socialpædagogisk hjælp og støtte

§ 85: Tilbud om hjælp, omsorg eller støtte samt optræning og hjælp til udvikling af færdigheder

2. Læringsforløbet

I det følgende bliver de grundlæggende elementer (kerneelementer) og strukturen for forløbet beskrevet. Indholdet i læringsforløbet udfoldes nærmere i kapitel 3-5, som beskriver faserne og de forskellige trin før, under og efter læringsforløbet.

Kerneelementer i forløbet

Læringsforløbet er baseret på fem kerneelementer, som illustreres herunder. Kerneelementerne er de faste elementer i læringsforløbet.

Læringsforløbets kerneelementer

- 1 Princip: Helhedsorienteret tilgang.** Koordination af sagsbehandling og indsats på tværs af de aktører, som er involveret i den unges indsatser.
- 2 Indledende udredning af behov og ønsker.** Der sker en indledende udredning af den unges behov og ønsker, i dialog med den unge, mph. at målrette det efterfølgende forløb.
- 3 Handleplan og systematisk opfølgning.** Der anvendes en fast skabelon til handleplan, og der opstilles kortsigtede mål, som den unge selv er med til at definere.
- 4 Gruppeforløb for hhv. unge og forældre.** Forløbet varer 16 uger, hvor der er ugentlige gruppeaktiviteter af ca. 2 timers varighed. Hertil kommer en opfølgning efter 2 mdr. og en valgfri gruppeproces, som kan lægges ind efter behov.
- 5 Individuel støtte til unge.** Der tilrettelægges et forløb med individuel støtte til den unge (ca. 1,5 time pr. gang i ca. 5 måneder), hvor der både kan indgå vejledning, udvikling af kompetencer, udvikling af sociale færdigheder m.m.

I det følgende er kernelementerne i læringsforløbet beskrevet nærmere.

Helhedsorienteret tilgang. I forbindelse med læringsforløbet sker der en løbende koordination af sagsbehandling og indsatserne på tværs af de involverede aktører omkring den unge. Det kan være Ungdommens Uddannelsesvejledning, jobcenteret, uddannelsesinstitution, voksenafdelingen, evt. misbrugscenteret. Kommunen bestemmer selv, hvordan koordinationen skal ske, om der fx skal udpeges en koordinerende tovholder, om der skal gennemføres netværksmøder eller lignende.

Indledende udredning af behov og ønsker. Der gennemføres en indledende udredning eller udredende samtale, der belyser den unges behov og ønsker, med henblik på at målrette det efterfølgende forløb. Her kan fx anvendes Voksenudredningsmetoden (VUM) eller ICS til at udrede den unges ønsker, ressourcer og udfordrin-

ger. Den udredende samtale sker i dialog med den unge og med evt. involvering af forældrene eller andre centrale personer i den unges netværk, hvis den unge ønsker dette og giver samtykke hertil. Udredningen anvendes til at målrette det efterfølgende individuelle forløb og til at give input til tilrettelæggelsen af gruppeforløbet for den unge.

Handleplan og systematisk opfølgning. Der anvendes en fast skabelon til handleplan og opstilles kortsigtede mål, som den unge selv er med til at opstille. Der følges op på handleplanen månedligt, hvor der er en dialog med den unge om progression, og der opstilles nye mål. Opfølgningen sker i forbindelse med den individuelle støtte.

Gruppebaseret forløb for de unge med autisme. Som et centralt element i læringsforløbet tilrettelægges et gruppeforløb for 6-10 unge med autisme. Gruppeforløbet har et omfang på 16 uger plus et opfølgende modul efter 2 måneder. Der er ugentlige gruppeaktiviteter på ca. 2 timer. Gruppeforløbet har fokus på livsmestring og på udvikling af kompetencer og færdigheder samt dannelse af netværk og rollemodeller på tværs af de unge. Forløbet består af 10 moduler:

- Modul 1: Velkommen
- Modul 2: Forstå mig selv og andre
- Modul 3: Samtale
- Modul 4: Konflikter
- Modul 5: Flytte hjemmefra og hverdagen i egen bolig
- Modul 6: Fritid, venskaber og kærestere
- Modul 7: Uddannelse og job
- Modul 8: Muligheder og rettigheder
- Modul 9: Afslutning
- Modul 10: Booster (2 mdr. efter endt forløb).

Herudover er det muligt at indlægge en enkelt gruppesession som en social aktivitet – afhængigt af de konkrete hold kan dette ske i starten af forløbet eller midt i forløbet, hvor det kan være givende at have mere tid til at danne netværk. Den sociale aktivitet kan fx være en spilleaften i gruppen, et cafebesøg eller lignende.

Der er, som nævnt, også udviklet et gruppeforløb, målrettet de unges forældre. Dette udfoldes nærmere på side 21.

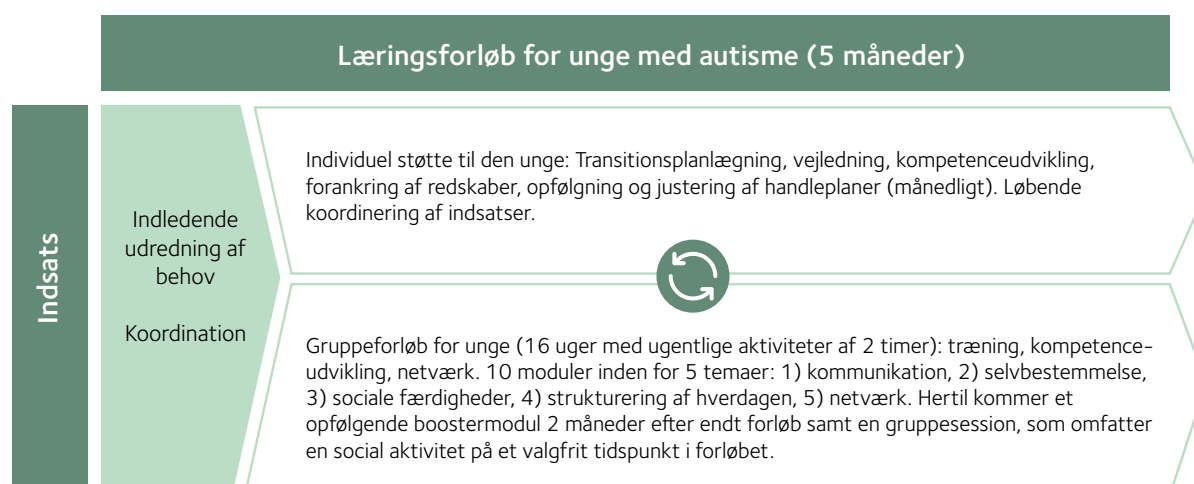
Individuel støtte til den unge. Der tilrettelægges et forløb med individuel støtte til den unge, hvor der både kan indgå vejledning, træning i anvendelse af redskaber, som fx apps, der strukturerer hverdagen, udvikling af kompetencer m.m. Den individuelle støtte skal bl.a. støtte og motivere den unge til at indgå i gruppeforløbet. Støtten tilrettelægges over ca. 5 måneder med ugentlige møder af 1-1,5 time pr. gang. I den individuelle støtte arbejdes med mål for forløbet, udarbejdelse af handleplan samt vejledning og træning, der supplerer og understøtter gruppeforløbet. På den måde skabes der sammenhæng mellem den individuelle støtte og gruppeforløbet, og hvor erfaring fra gruppeforløbet trækkes med ind i den individuelle støtte. Det er vigtigt, i dialog med den unge, at planlægge det konkrete indhold i den individuelle støtte og hvor støtte skal foregå.

Oversigt over læringsforløbet

Nedenfor er et samlet overblik over læringsforløbet, herunder hvordan de forskellige kerneelementer spiller sammen. Forløbet varer ca. 5 måneder og baserer sig grundlæggende på princippet om en helhedsorienteret tilgang. Forløbet indebærer en indledende udredning af den unges behov og ønsker og en løbende og systematisk opfølgning på den unges handleplan. Der er to spor i læringsforløbet: individuel støtte og gruppeforløb for de unge. Der er en synergi mellem det individuelle forløb og gruppeforløbet for den unge, hvor det individuelle forløb kan understøtte den unges motivation for at starte i et gruppeforløb, og løbende understøtte den unge i at omsætte læringen fra gruppeforløbene til praksis i hverdagen. Redskaber, som kan være relevante at anvende i læringsforløbet, er:

- VUM, ICS eller lignende metode til udredning af behov og måling af progression
- Handleplan §141 eller "Min plan"
- Redskaber til facilitering af gruppeforløb
- WHO-5 til at måle trivsel.

Oversigt over læringsforløbet for unge med autisme

De enkelte dele i læringsforløbet udfoldes nærmere i det følgende, hvor aktiviteterne før, under og efter læringsforløbet beskrives.

Kompetencebehov

Kommunerne i praksiskortlægningen peger på, at læringsforløbet for unge med autisme kan kræve kompetencer på følgende områder for de medarbejdere, der er involveret i læringsforløbet:

- **Indsigt i målgruppen af unge med autisme.** Det kræver viden om, hvad der kendetegner målgruppen. For de medarbejdere, som skal opspore og visitere de unge til læringsforløbet, kræver det en basal viden til at afklare, om den enkelte unge er i målgruppen for indsatsen. For de medarbejdere, som skal varetage den individuelle støtte og gruppeforløbet, kræver det viden om, hvilke udfordringer målgruppen kan opleve, og hvordan disse kan håndteres, samt hvordan støtten og gruppeforløbet skal tilrettelægges for at imødekomme den unges behov og funktionsniveau.

- **Facilitering af gruppeforløb.** Medarbejderne, som skal forestå gruppeforløbet, skal have kompetencer til at facilitere grupper. Det kræver kompetencer til at facilitere gruppedrøftelser, øvelser og rollespil samt håndtere de forskellige gruppedynamikker, der kan opstå. Det er desuden nødvendigt at kunne koble facilitatorkompetencerne med viden om målgruppen, så gruppefaciliteringen tager højde for de unges funktionsniveau, udfordringer og behov. De første erfaringer med forældreprogrammet viser, at det er særligt vigtigt, at medarbejderne, der skal facilitere dette gruppeforløb, både har indgående kendskab til målgruppen af unge med autisme og kendskab til de udfordringer, som forældrene kan opleve, samt solid erfaring med at facilitere gruppeforløb.
- **Indsigt i temaerne, der indgår i gruppeforløbene.** Gruppevejlederne skal have viden om de temaer, som indgår i gruppeforløbene, og hvordan temaerne kan omsættes i gruppedrøftelser og øvelser.
- **Opstilling og opfølgning på mål.** Medarbejderne, som varetager den individuelle støtte, skal have kompetencer til at opstille og følge op på mål sammen med den unge. Det kræver dels kompetencer til at gøre målene konkrete og realistiske sammen med den unge og kompetencer til at understøtte, at den unge formulerer målene og oplever ejerskab over dem. Gruppevejlederne skal have kompetencer til at arbejde med mål og opfølgning på mål i gruppesammenhænge.

Det kan være en fordel, at gruppevejlederne også indgår som individuelle støttepersoner, da de således let kan bringe viden og læring fra gruppeforløbet i spil i den individuelle støtte. Hvis dette ikke er muligt, er det vigtigt, at der skabes synergi i forløbet ved, at der afholdes ugentlige møder mellem gruppevejledere og individuelle støttepersoner, for at sikre at viden fra modulerne kan bruges målrettet i den individuelle støtte.

Kompetenceudvikling

Der er udviklet et kursusmateriale til at klæde både gruppevejlederne og de individuelle støttepersoner på. Materialet omfatter tre moduler og kan anvendes som 1 ½ dags samlet undervisning eller tre halve dage. Hvorvidt alle modulerne er relevante, vil afhænge meget af kompetencerne hos de personer, som skal varetage gruppefaciliteringen og den individuelle støtte.

Modulerne omfatter:

- Modul 1: Kendskab til målgruppen
- Modul 2: Introduktion til forløbet og de enkelte moduler
- Modul 3: Tilrettelæggelse af gruppeforløbet.

Både gruppevejlederne og de individuelle støttepersoner kan indgå i de første to moduler, mens modul tre er målrettet gruppevejlederne.

Der er udviklet et e-læringsprogram med henblik på at introducere de personer, som skal klæde henholdsvis gruppevejledere og individuelle støttepersoner på til deres roller i forløbet. Vil du vide mere om kompetenceudviklingen så kontakt Socialstyrelsen.

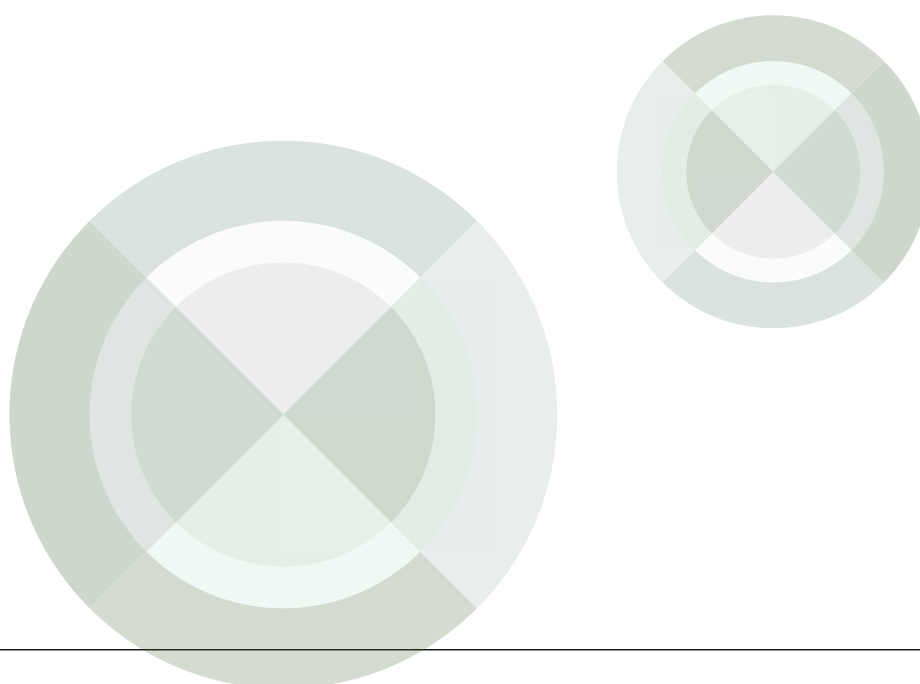
3. Før læringsforløbet

I det følgende beskriver vi, hvad der sker i den enkelte unges forløb, inden læringsforløbet sættes i gang. I kapitel 6, "Implementering", er beskrevet nærmere, hvad der generelt skal være på plads i kommunen, før læringsforløbene kan sættes i gang.

Helhedsorienteret tilgang

Mange af de unge vil have sager og indsatser i flere forvaltninger, og det er et bærende princip for læringsforløbet, at der skal være en helhedsorienteret tilgang. Det vil være forskelligt, kommunerne imellem, hvordan den helhedsorienterede tilgang udmøntes konkret. Nogle kommuner har en organisering, der understøtter en helhedsorienteret tilgang, hvor det for andre kommuner vil handle om at sikre, at der sker en koordination på tværs af de relevante afdelinger og forvaltninger. Den helhedsorienterede tilgang kræver således som minimum en koordineret indsats. Det kan ske på flere måder – fx ved udpegning af en koordinerende sagsbehandler, ved faste koordinationsmøder på tværs af de involverede afdelinger eller ved ad hoc koordination med fx jobcenter eller lignende.

Som et element i en helhedsorienteret tilgang er det væsentligt, at sagsbehandleren, tidligt i forløbet, danner sig et overblik over, hvilke øvrige aktører, der er omkring den unge. Det kan fx være en person i en frivillig forening, som den unge er eller ønsker at være en del af, eller en uddannelsesvejleder eller en kontaktperson fra den arbejdsplads, som den unge arbejder på. Det vil være individuelt for den enkelte unge, hvilke aktører der skal bringes i spil og koordineres med, og de relevante aktører kan med fordel afdækkes i den indledende fase i samarbejde med den unge og evt. med den unges forældre eller en anden person tæt på den unge, hvis den unge ønsker at inddrage dem.

Indledende udredning af behov og ønsker

For at kunne målrette læringsforløbet til den unge gennemføres der indledningsvis en udredning af den unges behov og ønsker samt ressourcer og udfordringer. Udredningen sker i dialog med den unge med fokus på at afdække den enkelte unges behov og ønsker. Udredningen kan også involvere andre fagpersoner eller forældre, hvis den unge ønsker det, som kan have viden om den unges ressourcer og udfordringer, der kan være relevante at have for øje.

Udredningen kan fx foregå med Voksenudredningsmetoden (VUM).

Det er vigtigt at have for øje, at den samlede udredning skal skabe et realistisk billede af den unges ønsker, ressourcer og udfordringer. I nogle tilfælde kan det derfor være relevant at møde den unge flere gange og i forskellige rammer, herunder i hjemmet, for at få et dækkende og realistisk billede. Det kan være vanskeligt for de unge at formulere, hvad de har behov for eller brug for hjælp til. Men erfaringen er, at de fleste unge med autisme godt kan formulere, hvilke ønsker og drømme de har, og de unges ønsker og drømme er derfor et helt centralt omdrejningspunkt, både i udredningen og i formuleringen af handleplanen. Udredningen af de unges ønsker og behov kan således tage længere tid og fortsætte, mens læringsforløbet startes op, så processen tænkes sammen med den individuelle støtte.

Hvis der afholdes gruppeforløb for forældre, er det vigtigt at have en indledende samtale med forældrene, hvor deres motivation for at indgå og deres situation i forhold til den unge og familien drøftes. De første erfaringer med anvendelsen af forløbet har vist, at forældrene kan have meget varierende behov, nogle er meget presede på hjemmefronten, andre kan være fraskilte og skal tage højde for, om og hvordan begge forældre kan deltage på en god måde. Det er derfor vigtigt at få et billede af forældrene i gruppen, inden forløbet opstartes, så der kan tages højde for deltagernes situation og behov.

Udarbejdelse af handleplan

På baggrund af udredningen af den unges behov og ønsker udarbejdes der, i samarbejde med den unge, en handleplan. Her er det vigtigt, at det er de unges ønsker og ambitioner, som er i fokus, så motivationen for at udvikle sig mod et mere selvstændigt liv kommer fra de unge selv. Der skal være en særlig opmærksomhed på dette, da det kan tage tid for de unge at komme frem til, hvad de selv ønsker, og der kan være en risiko for, at de formulerer mål ud fra, hvad, de tror, fagpersonerne eller forældrene vil høre.

I handleplanen opstilles der kortsigtede og konkrete mål, som den unge er med til at formulere, så målene er vedkommende og motiverende for den unge. De første erfaringer viser, at det er en god ide at lade de unge selv formulere målene og skrive i planen, enten på papir eller elektronisk. Det kan være relevant at fastsætte målene, når den individuelle støtte er i gang. Arbejdet med handleplanen foregår løbende med støttepersonen i forbindelse med den individuelle støtte. Men formuleringen af mål og arbejdet med handleplanen kan startes op, inden læringsforløbet går i gang.

Der anvendes en fast skabelon for handleplanen, som er visuel i sit udtryk og understøtter, at det er den unges mål, der er styrende, og at målene formuleres klart og konkret. Skabelonen understøtter desuden, at den unge selv formulerer sine mål. Skabelonen til den unges handleplan bruges i sammenhæng med de systemer og arbejdsgange, som kommunerne i forvejen anvender.

Min plan

Dato
Navn

Formål: _____
_____
_____

SMART indsatsmål

1: Tema: _____
Mål: _____
Score nu: ____ Ønsket score: ____

2: Tema: _____
Mål: _____
Score nu: ____ Ønsket score: ____

3: Tema: _____
Mål: _____
Score nu: ____ Ønsket score: ____

OBS: Midten er dine ønsker, håb og drømme.
Hensigten med handleplaner er at støtte dig i at komme tættere på netop disse – så skalaen går fra 4 (meget store problemer) til 0 (ingen problemer).

4. Under læringsforløbet

Individuel støtte

Det ene spor i læringsforløbet er individuel støtte, der varer ca. 5 måneder med ugentlige møder af 1-1,5 times varighed. Den individuelle støtte varetages af en fast støtteperson. Støtten tilrettelægges efter den unges behov og ønsker, og møderne kan fx være kortere og ligge flere gange i løbet af ugen eller længere og færre gange i løbet af ugen. Den kan også tilrettelægges virtuelt eller som telefonmøder, hvis den unge trives bedre med dette. Det er vigtigt, at den individuelle støtte er tilrettelagt fleksibelt efter den unges hverdag. Hvis den unge fx er i uddannelse eller på job, kan det være vanskeligt at have tid eller overskud til at mødes flere gange om ugen med støttepersonen. Her er det også centralt at have for øje, at selvom der er tid i kalenderen, er der måske ikke overskud, og at de unge med autisme kan have behov for restitutionstid.

I den individuelle støtte arbejdes der med den unges mål og handleplan i forhold til overgangen til et mere selvstændigt hverdagsliv og voksentilværelse. Det er vigtigt, at den unge selv er med til at formulere sine mål – og gerne også skriver målene ind i planen – så den unge er motiveret for at arbejde med målene og kan tage ejerskab for handleplanen. De unge kan have vanskeligt ved at opøve nye rutiner, og den individuelle støtte skal derfor hjælpe de unge i forhold til den enkeltes individuelle mål og handleplan. Den individuelle støtte skal desuden støtte og motivere den unge i at indgå i gruppeforløbet og støtte i at overføre redskaber og nye kompetencer fra gruppeforløbet til hverdagen uden for gruppeforløbet.

Det er således helt afgørende, at der skabes synergi mellem den individuelle støtte og gruppeforløbet. For at sikre den nødvendige sammenhæng, er det en stor fordel, hvis den samme person varetager begge roller, da vedkommende dermed umiddelbart kan bringe viden fra gruppeforløbet i spil og gøre indholdet relevant. Herunder vende de tematikker, som har været genstand for sessionen, samt hjælpe den unge med hjemmeopgaver. Hvis rollerne som gruppevejleder og individuel støtte er skilt ad, kræver det, som tidligere nævnt, at de individuelle støttepersoner og gruppevejleder mødes efter hver session og deler viden og opmærksomhedspunkter, så støttepersonerne er klædt på til at understøtte den unges udvikling og læring. Møderne skal sikre, at støttepersonen får en dybere viden om, hvordan den unge fungerer i gruppen, hvordan den unge har arbejdet med det konkrete modul, hvad der har været særligt let eller udfordrende, og hvor den unge særligt har brug for støtte.

Den individuelle støtte kan have fokus på at strukturere og planlægge hverdagen, fx ved hjælp af digitale redskaber og apps (det kan være MobilizeMe, Memoassist, ShowMyDay eller DoMyDay). Støtten kan også have fokus på kommunikation, og hvordan man skaber relationer, og dermed understøtte den unge i at indgå i sociale fællesskaber, fx frivillige foreninger, da unge med autisme kan have behov for støtte til at starte op og blive fulgt til aktiviteterne og støtte til at blive en del af fællesskabet.

Systematisk opfølgning på mål og handleplan

Det er en vigtig del af den individuelle støtte, at der følges systematik op på den unges mål og handleplan hver måned. Hvis et mål er nået, formuleres et nyt mål sammen med den unge. Er målet ikke er nået, taler støttepersonen med den unge om, hvad der skal til for at nå målet, eller om målet skal revideres: Har målet været for urealistisk? Skal der gøres noget andet/mere for at nå dette mål? Hvilke aktører skal i spil, for at den unge kan nå målet? Hvad kan støttepersonen gøre? Hvad kan den unge selv gøre og hvordan?

Den helhedsorienterede tilgang og koordinering med andre aktører fortsætter således igennem læringsforløbet. Det kan være civilsamfundet, uddannelsesinstitutioner eller arbejdspladser, som skal bringes i spil for at støtte den unge til at blive en del af sociale fællesskaber, som led i overgangen til en mere selvstændig voksentilværelse.

Rekruttering og match til grupper

En del af læringsforløbet er gruppeforløbet for de unge. Det kan være vanskeligt for nogle unge at forestille sig at skulle starte i en gruppe, og der skal derfor være et særskilt fokus i den individuelle støtte på at opdyrke og understøtte den unges motivation og lyst til at indgå i et gruppeforløb.

Det kan også være relevant at sammensætte grupperne på baggrund af deres funktionsniveau, fx sociale kompetencer, deres personlige interesser og deres ønsker/mål. Det vil være en fordel, hvis gruppen kan sammensættes omkring et interessefællesskab, så de unge kan identificere sig med de andre deltagere og har lyst til at deltage i gruppen af ren interesse. Gruppen kan også sammensættes ud fra fælles mål, fx unge, som ønsker at blive en del af et socialt fællesskab, eller unge, som ønsker at starte en uddannelse, men synes, det er svært.

Gruppeforløb

Formålet med gruppeforløbet er at støtte de unge i at udvikle deres mestring, sociale kompetencer og praktiske færdigheder samt understøtte, at de unge i gruppen danner netværk og finder rollemodeller i hinanden.

Gruppeforløbet varer 16 uger med en (eller flere) indledende, individuel samtale med den unge og ugentlige gruppesessioner af to timers varighed. 2 måneder efter endt forløb følges op med et boostermodul. Gruppen kan bestå af 6-10 deltagere.

Temaer og moduler i gruppeforløbet

De konkrete temaer for gruppeforløbet er:

- Sociale færdigheder og samarbejde
- Kommunikation
- Netværk
- Strukturering og mestring af hverdagen
- Selvbestemmelse.

Forløbet omfatter ti moduler, der berører temaerne på forrige side. Modul 2-8 afholdes over to gruppesessioner hver, mens modul 1, 9 og 10 afvikles over én gruppesession – tilrettelæggelsen skal tage udgangspunkt i deltagernes behov.

Det nærmere indhold i modulerne beskrives nærmere i "Guide til gruppeforløb for unge med autisme".

Oversigt over læringsforløbet for unge med autisme

Temaer					
	Sociale færdigheder og samarbejde	Kommunikation	Netværk	Strukturering og mestring af hverdagen	Selvbestemmelse
Modul 1: Velkommen	✓				
Modul 2: Forstå mig selv og andre	✓	✓			
Modul 3: Samtale	✓	✓			
Modul 4: Konflikter	✓	✓			
Modul 5: Flytte hjemmefra og hverdagen i egen bolig				✓	✓
Modul 6: Fritid, venskaber og kærester	✓	✓	✓		
Modul 7: Uddannelse og job	✓	✓		✓	
Modul 8: Muligheder og rettigheder					✓
Modul 9: Afslutning	✓	✓	✓	✓	✓
Modul 10: Booster (2 mdr. efter endt forløb)	✓	✓	✓	✓	✓

Fast struktur i gruppeforløbet og justerbare elementer

Erfaringen med anvendelsen af gruppeforløbet viser, at der kan være stor variation i grupperne, og at der derfor er behov for at tilpasse indholdet i den enkelte gruppesession – samtidig er der en række faste elementer i gruppeforløbet.

Den faste struktur indebærer, at modulerne i gruppeforløbet gennemføres i den rækkefølge, de er beskrevet ovenfor, med den undtagelse, at modul 2 og 3 kan byttes om, afhængigt af den enkelte gruppes behov.

Hver gruppesession følger en fast struktur, som det er vigtigt, at gruppevejlederne følger.

Strukturen indeholder følgende elementer:

1. Siden sidst (hvad optager de unge samt opsamling på hjemmeøvelsen)
2. Oplæg/undervisning/aktivitet
3. Drøftelse – ungeerfaringer
4. Test det af – rollespil eller problemløsning
5. Tænk og træn – ny hjemmeøvelse
6. Hvad tager vi med os hjem?

I hvert modul er en række emner, drøftelser og forslag til øvelser. Gruppevejlederne kan **justere omfanget af indholdet** ved hver gruppesession, herunder fx pointer i oplægget, spørgsmål til drøftelse og udvælgelse af øvelser. I forhold til hjemmeøvelser er der valgfrihed, således at gruppevejlederen – afhængigt af den konkrete ungegruppe – kan udvælge den/de relevante hjemmeøvelse(r). Det er herudover afgørende, at gruppevejlederne omsætter indholdet til og gør indholdet relevant for den konkrete ungegruppe, som vil variere fra gang til gang.

Fastholdelse i gruppen

Der er en risiko for, at der sker frafald i gruppeforløbet. Det er derfor vigtigt at have en klar strategi for, hvordan man forebygger og håndterer frafald. Det er således vigtigt at møde den unge, inden gruppeforløbet starter, særligt hvis den unge ikke tidligere har været i kontakt med gruppevejleder eller den individuelle støtteperson. Det kan herudover bl.a. handle om at skabe motivation hos den unge for at indgå i gruppeforløbet, fx ved at sikre, at den unge har en aktiv rolle i at formulere mål og handleplan og dermed kan se, hvordan gruppeforløbet kan understøtte opnåelsen af den unges mål. Gruppeforløbet skal således tage udgangspunkt i de unges interesser, håb og drømme.

Det er også en god idé fra starten at tydeliggøre for de unge, hvad der helt konkret og lavpraktisk skal foregå, så de unge fra starten ved, hvad de går ind til, når de siger ja til at være med i forløbet. Fastholdelse i gruppeforløbet kan også handle om at være i dialog med den unge og/eller den individuelle støtteperson og/eller den unges forældre, hvis den unge udebliver fra gruppesessionerne. Det kan også handle om at have klare forventninger i gruppen om, at man melder afbud, hvis man ikke kan komme, og det kan handle om, at man fortæller og viser de unge, at man sætter pris på, at de kommer til gruppesessionerne. Det er vigtigt at støtte de unge til at vende tilbage til gruppen, hvis de har holdt en pause.

Gruppeforløb for forældre

Som en del af indsatsen for unge med autisme er der udviklet et gruppeforløb for forældre til unge med autisme. Forældrene er de personer i den unges liv, der kender den unge bedst, og de kan derfor ofte bidrage til at understøtte den unges udvikling. Forløbet skal således klæde forældrene på til at understøtte den unges udvikling, og gruppeforløbet er derfor et understøttende element i indsatsen til unge med autisme.

Forældreforløbet er ikke et obligatorisk element i læringsforløbet, men det kan gennemføres, hvis det er relevant for de unge. Forældreforløbet gennemføres parallelt med ungeforløbet, så forældrene kan bidrage til at understøtte de unge i forløbet. Hvis den unge er over 18 år, skal den unge give samtykke til, at forældrene kan deltage.

Gennem forløbet formidles viden til forældrene om deres børns overgang til voksentilværelsen, om deres udviklingsprofil samt muligheder og barrierer for unge med autisme i forhold til fx selvstændig bolig, uddannelse og job. Gruppeforløbet giver derfor forældrene viden om og redskaber til at støtte de unge i at mestre hverdagslivet selv, herunder praktiske opgaver.

Hensigten er sekundært at skabe netværk på tværs af forældrene og skabe en ramme for, at de kan dele erfaringer, udfordringer og succeshistorier.

De første forløb har vist, at forældrenes behov og ønsker varierer meget. Det er hensigten, at forløbet skal skaleres og tilrettelægges til forældrenes konkrete behov. Rammen for forløbet svarer til ungeforløbets 16 uger samt et opfølgende boostermodul. Inden for rammen er der mulighed for at variere antallet af sessioner pr. modul. Forløbet indledes med en individuel samtale med forældrene og ugentlige gruppesessioner af 2 timers varighed, der løber parallelt med de unges gruppeforløb.

For at understøtte forældrenes netværk, også efter forløbet, kan det være en fordel at indtænke muligheder for at involvere den lokale autismeforening i forløbet, det kan fx være som oplægsholder, og introducere forældrene for muligheder for at fastholde netværket igennem foreningen.

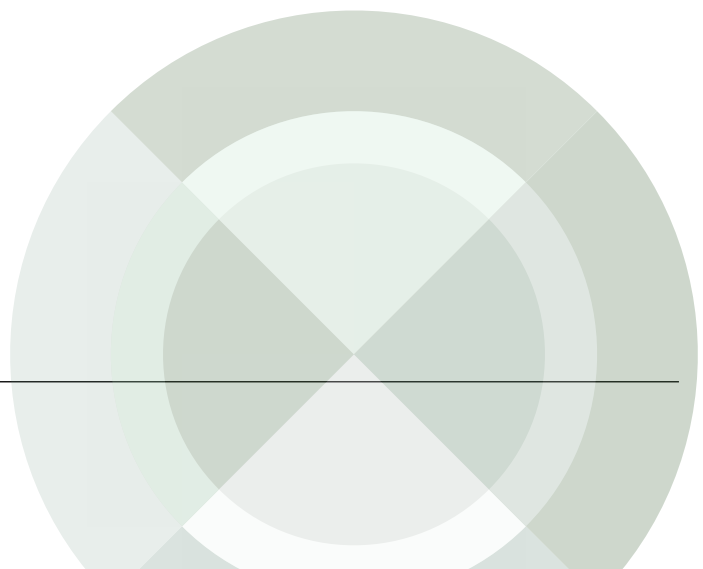
Erfaringer fra anvendelsen af gruppeforløbet har også vist, at det er vigtigt at kunne tage højde for dynamikkerne i forældregruppen, hvor nogle kan have meget kendskab til autismeområdet, mens andre har mindre viden. Nogle forældre kan også være i en presset situation i familien, som kan påvirke deres deltagelse og deres bidrag i gruppen. Det er vigtigt, at gruppevejlederne har redskaber til at sikre, at der opretholdes en god stemning og et trygt miljø i gruppen. Derfor er det centralt, at gruppevejlederne på forældreforløbet har erfaring med facilitering af grupper. For at understøtte gruppevejledernes rolle er der også indsat en række gode råd i underviserguiden til forældreforløbet.

Temaer og moduler i gruppeforløbet til forældrene

Fokus i gruppeforløbet er på temaerne:

- Ungdomsliv med autisme, herunder andre udfordringer (fx angst, stress, depression)
- Kommunikation og problemløsning
- Støtte til at deltage i sociale fællesskaber og mestre hverdagen.

Forløbet omfatter ni moduler, der berører temaerne ovenfor. Hvert modul kan holdes over en, to eller flere gruppesessioner, afhængigt af deltagernes behov og interesser, men forløbet skal holdes inden for rammen på 16 uger plus et opfølgende boostermodul.

Øversigt over gruppeforløb for forældre til unge med autisme

Temaer			
	Ungdomsliv med autisme	Kommunikation og problemløsning	Sociale fællesskaber
Modul 1: Velkommen			
Modul 2: Forstå mig selv og andre	✓		
Modul 3: Samtale	✓		
Modul 4: Konflikter		✓	
Modul 5: Flytte hjemmefra og hverdagen i egen bolig		✓	
Modul 6: Fritid, venskaber og kærester			✓
Modul 7: Uddannelse og job			✓
Modul 8: Muligheder og rettigheder			
Modul 9: Afslutning			

De enkelte moduler i forløbet foldes nærmere ud i "Guide til gruppeforløb for forældre".

Fast struktur i gruppeforløbet og justerbare elementer

Der er forventeligt stor variation i deltagerens fokusområder og behov, fx i forhold til de unges alder, funktionsniveau og andre problematikker, der kan optage forældrene i gruppen. Der er derfor brug for at tilpasse indholdet i den enkelte gruppesession – samtidig er der en række faste elementer i gruppeforløbet. Indholdet i den enkelte gruppesession skal således afspejle gruppens sammensætning, og hver gruppesession skal tilrettelægges efter deltagerne i gruppen. Modulerne i gruppeforløbet gennemføres i den rækkefølge, de er beskrevet i guiden. Hvert modul kan dog strækkes over flere gruppesessioner alt efter deltagerens behov.

Hver gruppesession følger en fast struktur, som det er vigtigt, at gruppevejlederne følger.

Strukturen indeholder følgende elementer:

1. Siden sidst (refleksioner fra dagbog)
2. Hvad vi vil gerne have ud af modulet?
3. Oplæg til dagens tema og refleksioner
4. Drøftelse – forældrenes erfaringer
5. Omsætning i hverdagen
6. Hvad vil vi fokusere på til næste gang?
7. Hvad tager vi med os hjem?

I hvert modul er en række emner og forslag til drøftelser og øvelser. Gruppevejlederne kan **justere omfanget af indholdet** ved hver gruppesession, herunder oplæg, spørgsmål til drøftelser og øvelser.

5. Efter læringsforløbet

Afslutning af forløb

Efter gruppeforløbet kan den unge i nogle uger fortsætte den individuelle støtte, som skal sikre, at den unge fastholder de nye færdigheder. Den unge har stadig mulighed for at kontakte støttepersonen, efter læringsforløbet på de 5 måneder er afsluttet.

Det skal i den forbindelse afklares med den unges sagsbehandler, om den unge har behov for andre indsatser eller støtteforanstaltninger, og støttepersonen skal sikre brobygning til andre relevante aktører, fx yderligere social støtte, en frivillig forening, som den unge er blevet en del af, uddannelsesinstitution eller lignende.

2 måneder efter endt forløb afholdes en boostersession med det formål at genopfriske temaerne og de væsentligste pointer fra modulerne. Det er hensigten med boostersessionen, at der er mulighed for at dykke ned i de konkrete temaer, afhængigt af de unges ønsker og behov.

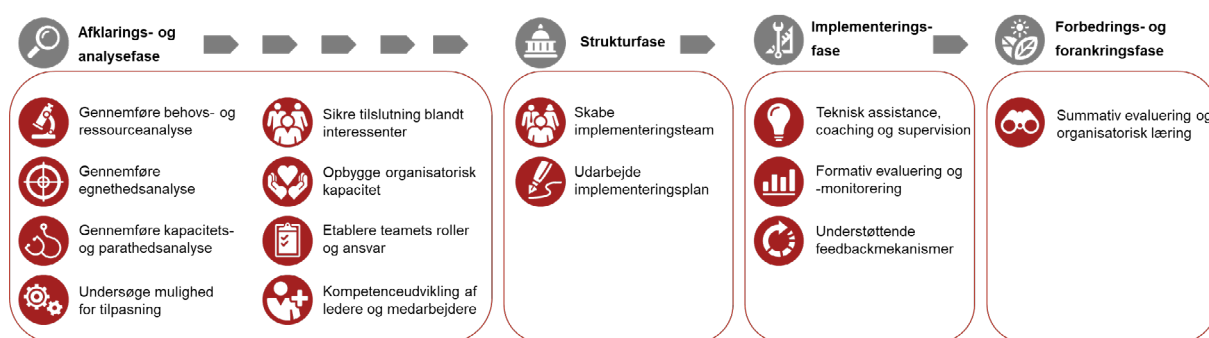

6. Implementering

Inden læringsforløbet kan sættes i gang, er der en række forhold vedrørende rammerne for læringsforløbet, organisering, samarbejde og kompetencer, som er relevante at have for øje. I det følgende fremhæver vi nogle af de overvejelser, som kommuner med fordel kan gøre sig i forbindelse med implementeringen af læringsforløbet.

Læringsforløbet omfatter flere aktører, nye arbejdsgange og nye aktiviteter og kræver derfor et særskilt fokus på implementering. Herunder illustreres en implementeringsramme, "Quality Implementation Framework (QIF)"⁷, der beskriver 14 kritiske opgaver, som det er værd at forholde sig til, når man implementerer en indsats som læringsforløbet. Dette kan med fordel suppleres af Socialstyrelsens guide til implementering, der kan findes her: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/rammer-for-implementering>.

Quality Implementation Framework (QIF)

I det følgende præsenteres nogle af de centrale spørgsmål, som kommunerne skal overveje og tage stilling til i forbindelse med implementeringen af læringsforløbet:

1. Hvordan skal forankres læringsforløbet organisatorisk?
2. Hvem skal varetage læringsforløbet, og hvordan skal de klædes på?
3. Hvordan rekrutteres de unge til læringsforløbet?
4. Hvor skal læringsforløbet og gruppesessionerne foregå?
5. Hvilke redskaber skal bruges i læringsforløbet?
6. Hvordan sikres en helhedsorienteret tilgang i forløbet?
7. Hvordan laves en god implementeringsplan?

7 Meyers, D., Wandersman, A. & Durlak, (2012): The Quality Implementation Framework: A Synthesis of Critical Steps in the Implementation Process. *Am. Journal of Community Psychology*, 50: 462-480
For en dansksproget indføring se også Metodecentret (2017). *QIF – Quality Implementation Framework. Implementering med kvalitet baseret på international implementeringsforskning*. Aarhus: Metodecentret

Hvordan skal læringsforløbet forankres?

I forbindelse med implementeringen af læringsforløbet er det relevant at forholde sig til følgende spørgsmål:

- I hvilke dele af kommunen skal læringsforløbet implementeres?
- Hvem skal drive implementeringen af læringsforløbet?
- Skal alle samarbejdspartnere, som er relevante i forhold til at gennemføre læringsforløbene, fx involveres på en gang, eller starter man ét sted og udvider implementeringen senere hen? Hvor starter man i så fald? Og hvordan sikrer man, at man får alle med senere hen?
- Hvordan sikres sammenhængen mellem læringsforløbene og den eksisterende drift i kommunen?
- Erstatte læringsforløbene noget, som foregår i forvejen, eller er de et supplement til den eksisterende tilbudsvifte i kommunen?
- Hvordan sikres det, at erfaringer og læring fra læringsforløbet forankres i organisationen? Hvordan følges der fx op på erfaringer?

Hvem skal varetage læringsforløbene, og hvordan skal de klædes på?

I forlængelse af overvejelserne om den organisatoriske forankring af læringsforløbet skal der tages stilling til, hvilke medarbejdere som skal varetage læringsforløbet, og hvordan de skal klædes på til det. Det skal afklares:

- Hvem skal varetage de individuelle forløb?
- Hvilke kompetencer har medarbejderne, som skal levere den individuelle støtte, brug for? Fx viden om målgruppen af unge med autisme? Pædagogiske redskaber målrettet unge med autisme?
- Har de kompetencer til at arbejde systematisk med mål?

Der skal desuden findes egnede gruppevejledere, som kan facilitere gruppeforløbene. Antallet af gruppevejledere kan justeres efter, hvad den enkelte kommune finder relevant, hvor store grupperne er, og hvilke aktiviteter der skal laves i grupperne. En gruppe med fire unge har forventeligt kun brug for en enkelt gruppevejer, hvorimod det kan være en fordel at være to gruppevejledere, hvis der er 8-10 deltagere i gruppen.

Der kan med fordel udpeges minimum to gruppevejledere i kommunen, da det bliver sårbart kun at have en enkelt gruppevejer. Der skal i den forbindelse tages stilling til:

- Hvem skal være gruppevejer?
- Hvor mange gruppevejledere skal kompetenceudvikles og i hvad?
- Har de den rette viden om og indsigt i målgruppen af unge med autisme?
- Har de kompetencer til at facilitere gruppeforløb?
- Har de kompetencer til at omsætte og målrette indholdet til den konkrete ungegruppe?
- Har de indsigt i de temaer, der indgår i gruppeforløbet?
- Har de kompetencer til at arbejde med opstilling og opfølgning på mål?
- Hvordan sikres synergi og overlevering mellem gruppeforløbet og den individuelle støtte og myndigheds-sagsbehandlere? Er det fx de samme medarbejdere, der varetager individuel støtte og gruppeforløb? Eller er der faste kadencer for opfølgning?

Hvordan rekrutteres de unge til læringsforløbet?

Processen omkring de unges vej ind i læringsforløbet skal gøres klart. Det er erfaringen fra kommuner, som har lavet gruppeforløb for unge med autisme, at det er nødvendigt at have en rekrutteringsstrategi og en klar visitationspraksis for at få unge med i grupperne. De unge finder typisk ikke selv vej til et læringsforløb, og det er derfor helt centralt at have en klar arbejdsgang i forhold til opsporing, rekruttering og visitation. Det er derfor relevant at overveje:

- Hvor kan de unge, som er i målgruppen for læringsforløbene, komme fra?
- Hvem har kontakt til dem?
- Hvordan rekrutteres de til læringsforløbet?
- Hvem foretager screeningen og visitationen af unge i målgruppen til læringsforløbet?

Der kan med fordel formuleres konkrete kriterier og eventuelt materiale, som kan understøtte, at de rette unge henvises til læringsforløbet.

Ud over at have selve arbejdsgangen i forhold til opsporing, rekruttering og visitation på plads er det også vigtigt at gøre sig klart, om de personer, som skal varetage disse opgaver, har den rette viden og de rette kompetencer til dette. Det kan fx være medarbejdere i jobcentret, PPR, folkeskolerne, 10. klassecenter, specialskolerne, voksen myndighedsafdelingen, ungerådgivningen, familiebehandling eller lignende. Her vil det være relevant at gøre sig klart:

- Hvordan får de rette medarbejdere kendskab til læringsforløbet, så de kan rekruttere unge til forløbet?
- Har medarbejderne den viden, de skal bruge? Har de fx brug for yderligere viden om målgruppen af unge med autisme?
- Er der behov for at kompetenceudvikle bestemte medarbejdere til at kunne screene, udrede og visitere de unge til forløbet?
- Hvordan sikres, at de ved, hvad formålet med læringsforløbet er?
- Hvordan sikres, at de ved, *hvem* der kan henvises til læringsforløb, og *hvordan* de kan henvises til læringsforløbet?

Der er således behov for indledningsvis at gøre sig klart: Hvem er vi afhængige af for at kunne rekruttere unge til læringsforløbene? Hvordan klæder vi dem på til at henvises til læringsforløbet? Det skal derfor overvejes, hvilke aktører der skal være direkte samarbejdspartnere i forhold til opsporing, rekruttering og visitation til læringsforløbet. Samtidig skal det overvejes, om der er andre aktører, som skal kende til læringsforløbet og dermed kan udbrede kendskabet til tilbuddet hos målgruppen.

Hvor skal læringsforløbet foregå?

Der skal tages stilling til, hvor og hvordan den individuelle støtte med den unge foregår.

- Besøger medarbejderen, som leverer den individuelle støtte, den unge i hjemmet?
- Er der et særligt sted, hvor den unge og medarbejderen, som leverer den individuelle støtte, kan mødes? Er det kommunens lokaler, eller kan man også mødes i andre rammer?
- Kan den individuelle støtte foregå i aften timerne og/eller weekenden, hvis den unge fx er i uddannelse eller job?

Der skal tages også tages stilling til, hvor gruppeforløbet for de unge og forældrene skal foregå, og hvilke fysiske rammer der kan være motiverende for de unge.

- Hvor skal gruppen mødes?
- Skal gruppeforløbene afholdes et fast sted, eller kan grupperne med de unge mødes forskellige steder, afhængigt af, hvilke aktiviteter der kan motivere deltagernes lyst til at indgå i gruppe?
- Hvis der oprettes grupper for forældre og andre pårørende, hvor skal de mødes til gruppeforløb?
- Hvordan skal fælles gruppegange for forældre/andre pårørende og de unge foregå? Hvor skal de foregå?

Det kan være en fordel at finde lokaler til de unges gruppeforløb, som er hyggelige, fx en café eller lounge. Nogle kommuner har allerede denne type rammer. Andre steder kan det være en fordel at finde lokaler, som ikke er kommunale – på en café eller i en frivillig forening. Det kan også være relevant at mødes i fysiske rammer, som inviterer til aktivitet, fx madlavning, spil, biograftur, gåtur i skoven eller lignende, så nogle moduler i gruppeforløbene kan kombineres med mere sociale aktiviteter. De fysiske rammer for gruppen er således et element, som kan justeres, afhængigt af den lokale kommunale kontekst, men det anbefales, at kommunen tager stilling til, hvordan rammerne bedst kan understøtte forløbet og finder egnede lokaler, der fx også kan variere gennem forløbet.

Hvilke redskaber skal bruges i læringsforløbene?

Det er et kerneelement, at der løbende arbejdes med en handleplan ud fra den unges mål og ønsker. Handleplanen skal være i et format, som understøtter, at det er den unges handleplan, fx i sit visuelle udtryk. Der skal derfor tages stilling til:

- Hvordan identificeres, om de unge er i målgruppen for læringsforløbet? Hvilke redskaber skal bruges til screening af de unge?
- Hvilke redskaber skal bruges til at udrede den unges ønsker, behov og forudsætninger, så læringsforløbet kan tilrettelægges med udgangspunkt i dette?
- Hvor gemmes de handleplaner, der udarbejdes i dialog med den unge – sker det i fagsystemet på børneområdet eller voksenområdet eller i et andet fagsystem?
- Skal der bruges særlige teknologiske redskaber til at understøtte de unge i forløbet, fx apps, der strukturerer hverdagen som Mobilize Me, Memoassistent, ShowMyDay, DoMyDay?
- Skal der bruges bestemte visualiserende redskaber i læringsforløbet (fx visualiseringsredskaber til at understøtte interaktion og drøftelser i gruppeforløbene som Slido, Mentimeter eller lignende redskaber)?

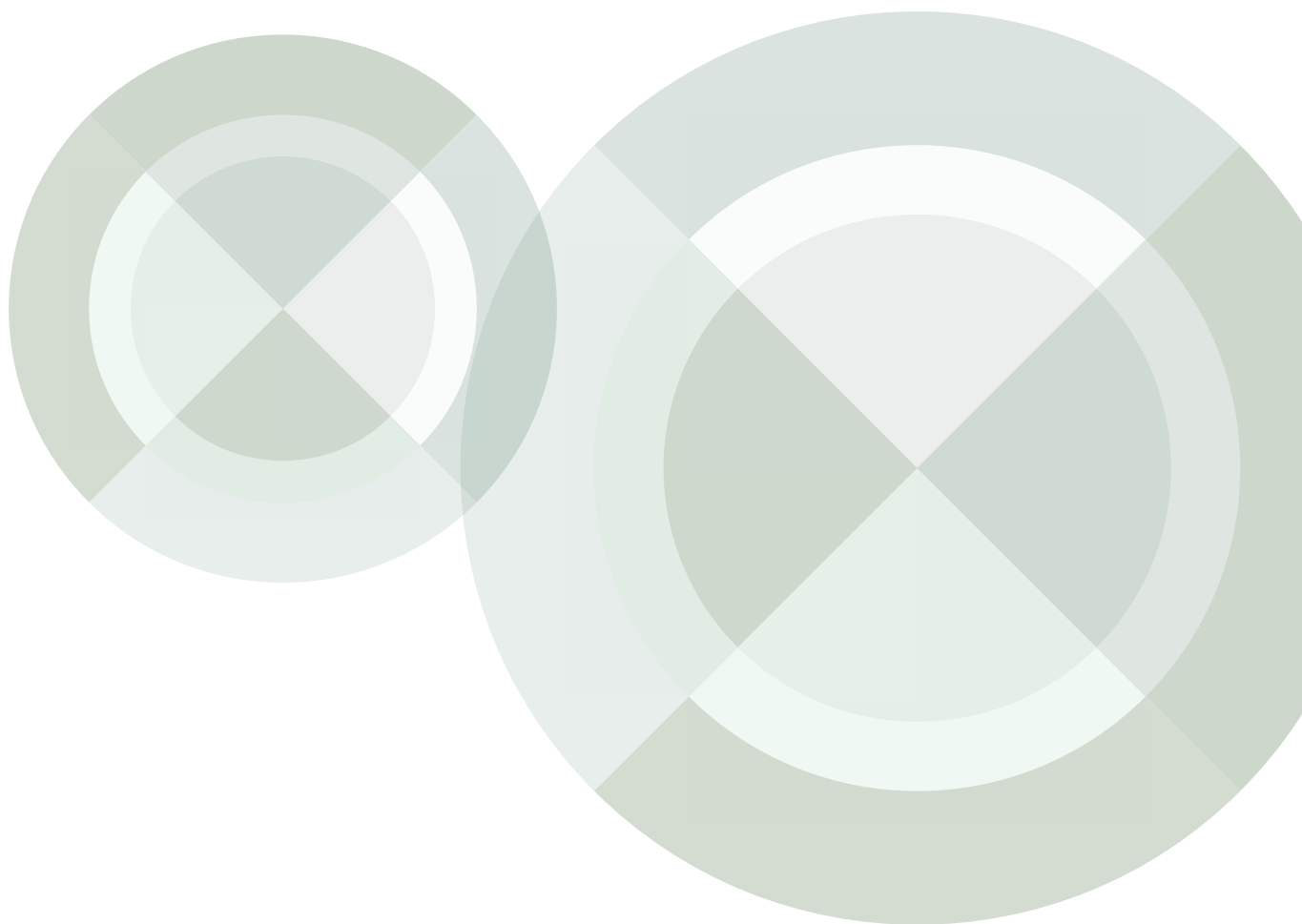
Hvordan sikres en helhedsorienteret tilgang?

Inden læringsforløbene kan iværksættes, skal der tages stilling til, hvordan man sikrer den helhedsorienterede tilgang i forløbene. Det skal afklares, hvordan læringsforløbet koordineres, så eventuelle andre indsatser trækker i samme retning.

Der kan være eksisterende arbejdsgange i kommunen, som allerede understøtter koordinering og sammenhæng, men der kan også være behov for at etablere nye arbejdsgange, som sikrer den helhedsorienterede indsats. Det kan fx være, at der udpeges en koordinerende tovholder, at der gennemføres netværksmøder eller lignende. Det skal således afklares:

- Hvordan koordineres den helhedsorienterede indsats omkring den unge?
- Hvem har hvilke roller og ansvar i processen? Hvordan sikres, at alle kender deres rolle og ansvar?
- Hvilke eksisterende arbejdsgange og samarbejdsfora kan bruges til at understøtte den helhedsorienterede tilgang? Skal nye arbejdsgange eller samarbejdsfora udvikles?

Der kan med fordel udarbejdes en lokal implementeringsplan, der tager stilling til spørgsmålene, der fremgår ovenfor, og skaber overblik over, hvem der har ansvar for de forskellige aktiviteter.

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00

www.socialstyrelsen.dk

Januar 2023

